

Zakład Teorii Poznania i Filozofii Nauki IFiS PAN & Zespół Filozofii Kultury i Polityki IFiS PAN
zapraszają na seminarium

MODELE I ASPEKTY PODMIOTOWOŚCI

Seminarium stanowi kontynuację spotkań z poprzednich lat akademickich – odbywa się **online na platformie Zoom**. Tematem seminarium są **współczesne określenia podmiotowości**, które wychodzą **poza badawcze pytania i odpowiedzi psychologizmu i socjologizmu**, a które pojawiły się i są dyskutowane **w kontekście „zwrotów”, notowanych i projektowanych w metodologii nauk humanistycznych i społecznych po 2000 roku**, między innymi „zwrotu” afektywnego, korporalnego, performatywnego, receptywnego, ikonicznego, cyfrowego. W przypadku dotychczasowych spotkań, jak i planowanych **zagadnienia podmiotowości pozostają punktem odniesienia** rozważań i dyskusji.

Pytanie o podmiotowość – o jednostkowy podmiot poznania, doznawania, przeżyć i działania – to zarazem pytanie o jednostkowy podmiot istniejący w określonych warunkach kulturowych, społecznych, politycznych. Równocześnie jest to pytanie o warunki jego rozpoznawania, jak i oceny – o normatywne wskazania dotyczące jego cech jako bytu i jego istnienia, o **różne stanowiska badawcze lokujące swoje tezy między esencjalizmem i konstruktywizmem**. Pytanie o podmiotowość, tak szeroko pojętą, okazuje się szczególnie ważne w kontekście wspomnianych „zwrotów”, które wpisują problematykę podmiotu w **rozważania znoszące wyraźne dystynkcje, opozycje lub aporie między podmiotem i przedmiotem** (poznania, działania), **subiektywnością i obiektywnością** (zasad, modeli, systemów), **jednostkowym przypadkiem i ogólną regułą, kulturą i naturą, bytem ludzkim i innymi rodzajami bytów**. Perspektywa badawcza pragmatyki, pragmatyzmu i postfenomenologii pozwala **przeformułować zagadnienie podmiotowości, uznając prymat warunków podmiotowych i antropologicznych** (gatunkowego wyposażenia jednostki ludzkiej) **przy jednoczesnym założeniu o obiektywności warunków i reguł istnienia, działania i poznania**, w które wpisany jest i które realizuje jednostkowy podmiot – **warunków: immaterialnych, materialnych, biologicznych, technicznych, środowiskowych, intersubiektywnych, symbolicznych**. Podstawowe pytanie seminarium dotyczy **możliwości uzgodnienia owych założeń subiektywistycznych i obiektywistycznych, przede wszystkim podmiotowego odnoszenia się do uwarunkowań, rozpoznawanych jako obiektywne**.

Seminarium w bieżącym roku akademickim, podobnie jak w poprzednim, dotyczy **zagadnień antropologicznych**, a celem spotkań jest **dookreślenie czterech wybranych pojęć słownika filozoficznego: jedności i wielości oraz jednorodności i różnorodności w kontekście antropologii filozoficznej**. Łatwo można zauważyć, że o ile dwa pierwsze pojęcia pojawiały się i były dyskutowane od czasów starożytnej Grecji, dwa kolejne stały się ważne współcześnie, między innymi ze względu na krytyki esencjalizmu i tez o pochodzeniu bytu, dotyczących jego domniemanej pierwotnej źródłowości (*arche*), również z powodu krytyki domniemanej spójnej budowy, struktury czy konstrukcji jednostkowych bytów. **Pojęcie jedności**, podstawowe w zachodniej ontologii, łączone tak z ogólną, jak i jednostkową substancją przez Arystotelesa i jego następców, a także z esencją pojmowaną jako konstrukcja (między innymi przez Johna Locke’a i Alfreda Northa Whiteheada), **okazuje się dyskusyjne w kontekście antropologii**. Osobowy podmiot ludzki ze swoją złożonością wyposażenia psychofizycznego ukazuje raczej – w subiektywnym samooglądzie i samopoznaniu – **wielość przejawów, danych poznawczych, przeżyć pojmowanych jako dostępne bezpośrednio lub też jako fenomenalnie zapośredniczone**. W rozważaniach na temat jednostkowego ludzkiego podmiotu Leibnizjańska **kategoria identyczności**, niejako poświadczająca jedność bytową, **jest raczej rozpatrywana jako tożsamość osobowa**, a monadyczna jedność oraz spójność tożsamościowa stają się antropologicznym wyzwaniem i zadaniem. Z kolei **pojęcia jednorodności i różnorodności, rozpatrywane w nierozzerwalnej relacji, pozwalałyby uprawomocnić jedność osobową i zarazem złożoność osobowej tożsamości, zakładaną jedność gatunku ludzkiego i antropologicznego wyposażenia oraz relatywne zróżnicowanie** (kulturowe, historyczne, geograficzne, organiczne) jego poszczególnych realizacji, **spójność domniemanych struktur źródłowych oraz zróżnicowanie ich przejawów**. Będziemy rozważać aspekty empiryczne i transcendentne antropologii filozoficznej.

Na seminarium omawiamy poszczególne kwestie **w odwołaniu do aktualnego stanu badań i wybranych publikacji**. Interesują nas **perspektywy badawcze – dziedziny, zagadnienia, przedmioty badań, które aktualnie budzą spory, bywają kontrowersyjne lub są kwestionowane w ramach humanistyki i nauk społecznych**. Na najbliższym seminarium **16 maja br. (11:30-13:30, online – Zoom)** dr hab. prof. IFiS PAN Dorota Zygmuntowicz wygłosi referat ***Moralna niestabilność podmiotu politycznego***.

Konspekt referatu dołączamy poniżej i **serdecznie zapraszamy wszystkie osoby zainteresowane, również doktorantów**.

Dorota Zygmuntowicz
Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej IFiS PAN

Moralna niestabilność podmiotu politycznego

W referacie zwrócę uwagę na **pierwszy w dziejach demokracji okres jej kryzysu** na przełomie V i IV wieku p.n.e. Można powiedzieć, że były to czasy nie tyle początku refleksji moralnej i politycznej, ile jej dojrzałości, refleksji przenikliwej aż do bólu poza zasadami poprawności politycznej. **Namysł nad naturą i kondycją tego, co później nazwano „podmiotem politycznym”**, jest wówczas jednym z podstawowych celów dyskursu politycznego.

Nawiązując do kilku zagadnień, które opracowałam w **monografii *Thrasymach. Intrygi filozoficzne w „Politei” Platona*** (Kęty, Wydawnictwo Marek Derewiecki, 2024), przedstawię w formie podsumowania tezy omówione w niej obszernie, natomiast rozwinę tezy badawcze, które potraktowałam tam skrótowo.

Trzeba dodać, że w książce **nie używałam terminu „podmiot polityczny”, teraz jednak nim się posłużę**. W ten sposób **spróbuję odpowiedzieć na pytania:**

- 1) Dlaczego grecka refleksja polityczna miała i musiała mieć charakter refleksji moralnej?
- 2) Kiedy i dlaczego *polis* (jako ciało obywatelskie, Zgromadzenie) straciła rangę podmiotu politycznego, którym stał się złożony byt psychiczny (dusza *polis*)?
- 3) W czym rozpoznawano przyczyny niestabilności podmiotu politycznego?
- 4) Czy zasada „robić swoje” jako remedium na dysfunkcję moralnego podmiotu politycznego (której oznaką jest polityka siły wyrażona w „tezie Thrasymacha”) byłaby filozoficznym żartem Platona?

Proponowane lektury

Alkibiades I, w: Pseudo-Platon, *Alkibiades i inne dialogi oraz definicje*, przeł. L. Regner, Warszawa, PWN, 1973.

Stephen Everson, *Thrasymachus on Justice, Rulers, and Laws in “Republic” I*, w: *Journal of Ancient Philosophy*, 2020, 14(2), s. 76-98.

https://www.researchgate.net/publication/344670956_Thrasymachus_on_Justice_Rulers_and_Laws_in_Republic_I

Edward L. Harrison, *Plato’s Manipulation of Thrasymachus*, w: *Phoenix*, 1967, 21(1), s. 27-39.

George B. Kerferd, *The Doctrine of Thrasymachus in Plato’s “Republic”*, w: *Durham University Journal*, 1947, 40, s. 19-27.

<https://philarchive.org/rec/KERTDO-5>

George B. Kerferd, *Thrasymachus and Justice: A Reply*, w: *Phronesis*, 1964, 9(1), s. 12-16.

David Keyt, *Plato and the Ship of State*, w: Gerasimos Santas (red.), *The Blackwell Guide to Plato’s “Republic”*, Oxford, Wiley-Blackwell, 2006, s. 189-213.

Mary M. McCabe, *Developing the Good itself by itself: Critical Strategies in Plato’s “Euthydemus”*, w: *Plato Journal*, 2002, 2 (online).

<https://philpapers.org/rec/MCCDTG>

Cary J. Nederman, *Giving Thrasymachus his Due: The Political Argument of “Republic” I and its Reception*, w: *Polis*, 2007, 24(1), s. 26-42.

https://www.academia.edu/127871953/Giving_Thrasymachus_his_Due_The_Political_Argument_of_Republic_I_and_its_Reception

Ralph Wedgwood, *The Coherence of Thrasymachus*, w: *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, 2017, 53, s. 33-63.

<https://web.archive.org/web/20110209104150/http://users.ox.ac.uk/~mert1230/Thrasymachus.pdf>